

تحلیل نقش ژئوتوریسم در توسعه اقتصادی جوامع میزبان و محلی

منوچهر جهانیان^۱

عضو هیات علمی گروه برنامه‌ریزی گردشگری - دانشگاه علم و فرهنگ

چکیده

صنعت گردشگری، نقش قابل توجهی در توسعه اقتصادی نواحی مختلف دارد و می‌تواند تغییرات فرهنگی و اجتماعی مهمی را در مقصد ایجاد کند و از طریق توزیع درآمد، اشتغال زایی و کاهش فقر، باعث توسعه و پیشرفت اجتماعی شود و رفاه و سلامت عمومی را ایجاد کند. این صنعت، تأثیرات چشمگیری بر اقتصاد و مسائل اقتصادی شهرها، نواحی و کشورها از قبیل: اشتغال، منابع انسانی، درآمد سرانه، تجارت بین‌المللی، تراز پرداخت‌ها و ... دارد. ژئوتوریسم (زمین‌گردشگری) به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های صنعت گردشگری، در سال‌های اخیر، بخش مهمی از فعالیت‌های گردشگری را در دنیا به خود اختصاص داده است. ژئوتوریسم، شاخه جدیدی از گردشگری مسئولانه است که با هدف حفاظت از میراث زمین و همچنین ارتقای سطح زندگی جوامع میزبان و بومی، حفظ ارزش‌های فرهنگی و توسعه اقتصادی، بر استفاده از جاذبه‌های زمین‌شناختی و ژئومورفولوژیکی تأکید می‌کند. در این تحقیق که بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای و تحلیلی بوده است سعی بر این داشتیم که به تحلیل نقش ژئوتوریسم در توسعه اقتصادی جوامع بومی بپردازیم و این تحقیق در پی پاسخ به این سوال است که ژئوتوریسم چه نقشی در توسعه اقتصادی جامعه میزبان بومی دارد؟

کلیدواژگان: گردشگری، ژئوتوریسم، توسعه اقتصادی.

گردشگری به عنوان یکی از عظیم‌ترین صنایع دنیا با بسیاری از بخش‌های اصلی اقتصاد جهانی ارتباط دارد (اولادی قادی‌کلایی، ۱۳۸۸: ۲۱). دکتر روستا گردشگری را زندگی موقت، متمایز، لذت بخش و خاطره‌انگیز تعریف می‌کند (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۶: ۱۵). اقتصاددانان معتقدند که گردشگری یکی از امیدبخش‌ترین صنایعی است که جهان سوم می‌تواند از قابلیت‌های آن برای جانشینی دیگر صنایع و توسعه استفاده کند (جلالی عنصرودی، ۱۳۸۸: ۲۳). گردشگری به عنوان یک فعالیت پایه اقتصادی، می‌تواند زمینه‌های اصلی بهبود سطح کیفیت زندگی ساکنان محلی را فراهم آورد (رمضان زاده لسبویی و همکاران، ۱۳۸۹: ۶۲). امروزه صنعت گردشگری به عنوان بزرگترین و متنوع‌ترین صنعت و همچنین منبع اصلی اشتغال و رشد و توسعه اقتصادی کشورها محسوب می‌گردد (کارگر، ۱۳۸۶: ۲۲۴). در سیستم اقتصاد جهانی، گردشگری روز به روز اهمیت بیش‌تری می‌یابد (گی، ۱۳۸۶: ۲۸۴). صنعت گردشگری وسیله مهمی برای تحصیل ارز و شناساندن تولیدات و محصولات داخلی به خارجیان و در نتیجه وسعت و گسترش دادن بازارهای صادراتی است و به لحاظ ایجاد خدمات گوناگون و اشتغال و نیز کمک به سرعت گردش پول، یکی از مهم‌ترین منابع تولیدی کشورها به شمار می‌رود (رضوانی، ۱۳۸۲: ۲۰۴). صنعت گردشگری دارای آثار اقتصادی گسترده‌ای است؛ افزایش اشتغال و تنوع فعالیت‌های اقتصادی، کاهش بیکاری و ایجاد اشتغال برای مردم کم‌درآمد، ارتقای سطح زندگی مردم، بهبود زیرساخت‌ها و امکانات موجود از مهم‌ترین تأثیرات مثبت اقتصادی توسعه گردشگری به شمار می‌روند. صنعت گردشگری می‌تواند تأثیر مهمی بر افزایش اشتغال، درآمدهای مرتبط با مکان‌های اقامتی و نیز درآمدهای دولتی کشورها داشته باشد (طیبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۹۱). در مطالعات متعدد، نقش گردشگری به عنوان منبع جدیدی برای ایجاد اشتغال، کسب درآمد، دریافت‌های مالیاتی بیش‌تر، جذب ارز و تقویت زیرساخت‌های اجتماعی که موجب رشد و توسعه سایر صنایع می‌شود، مورد تأیید قرار گرفته است (کاظمی، ۱۳۸۷: ۱). امروزه گردشگری یکی از مسائل مهم و موثر اقتصادی و از عوامل مهم و برجسته ارتباطی، اجتماعی و فرهنگی در سطح جهان محسوب می‌شود. در واقع گسترش زیرساخت‌های اقتصادی، بهداشتی امنیتی و ارتباطی در قرن بیست و یک گردشگری را به واقعیتی اجتناب‌ناپذیر در زندگی انسان‌ها تبدیل کرده است (سقایی و علیزاده، ۱۳۹۲: ۲). از این رو گردشگری یکی از صنایع کلیدی در هر جامعه است که می‌تواند توجه برنامه‌ریزان را جلب کند، زیرا این صنعت بر بسیاری از بخش‌های جامعه، از جمله بخش‌های اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی تأثیر می‌گذارد. از طرف دیگر، حجم زیاد مسافرت‌ها در سال‌های اخیر موجب شده است گردشگری یکی از بزرگترین صنایع در دنیا معرفی شود (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۸)، به طوری که درآمد گردشگری به همراه حمل و نقل مسافران در حدود ۱۷ درصد کل صادرات دنیا را تشکیل می‌دهد. با توجه به اهمیت فزاینده گردشگری در دنیای امروز و رقابتی شدن بازار گردشگری در سرتاسر جهان، مقاصد گردشگری رقابت‌فزاينده‌ای با یکدیگر برای جذب گردشگران دارند.

گسترش صنعت گردشگری در هر نقطه از جهان مستلزم شرایط و امکانات ویژه ای مانند آب و هوا، آثار باستانی، جاذبه های طبیعی، آداب و سنن، زیرساخت ها، امکانات و تجهیزات است (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۲: ۲). لذا هر یک از مقاصد گردشگری باید تلاش کنند سهم خود را از این صنعت و درآمدهای آن افزایش دهند. هم اکنون بسیاری از کشورهای پیشرفته جهان، گردشگری را بهترین راه اعتلای فرهنگ، ایجاد تفاهم بین المللی و دستیابی به درآمدهای سرشار اقتصادی می دانند (دخیلی کهنمویی، ۱۳۸۳: ۴). گردشگری از دید اقتصادی یکی از سریع ترین راه های برگشت سرمایه است و بالاترین ضریب انباشت سرمایه را دارد؛ زیرا سرمایه به صورت ارز وارد کشور می شود (ابهری، ۱۳۸۴: ۳۱). ژئوتوریسم، شکل ویژه ای از صنعت گردشگری است که در آن ژئوسایت ها در مرکز توجه گردشگران قرار می گیرند. یک ژئوسایت می تواند یک چشم انداز، دسته ای از اشکال متنوع ناهمواری های سطح زمین - (لندفرم ها) یا لندفرم منفرد، یک رخنمون سنگی، همچنین لایه های فسیل دار یا یک فسیل به خصوص باشد. این نوع از توریسم مترادف با توریسم جغرافیایی است که هدف آن کشف یک منطقه با تمام عناصر طبیعی و انسانی مرتبط با آن می باشد که بعد از مطرح شدن ژئوپارک ها مورد توجه یونسکو قرار گرفته است. در واقع ژئوتوریسم به طور ضمنی بر ویژگی های زمین شناسی و ژئومورفولوژیکی به عنوان بستر کلیه فعالیت های انسانی و خصیصه های جغرافیایی تأکید دارد. این نوع از گردشگری فرصتی را برای مطالعه اشکال زمین شناختی و مکان هایی را برای درک موضوعات علمی زمین شناختی و همگانی سازی آنها فراهم می آورد. اقتصاد محلی را از طریق گردش علمی، پژوهشی و گردشگری، محافظت زیست محیطی توسعه می دهد. در حالت کلی ژئوتوریسم به عنوان شکلی جامع از گردشگری پایدار است که شامل موضوعاتی در زمینه های متنوع گردشگری پایدار مانند گردشگری روستایی، گردشگری میراث فرهنگی، مبتنی بر جامعه ی جهانگردی، گردشگری حامی فقرا و طبیعت گردی است (قنبری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۰).

رویکرد مفهومی و نظری

گردشگری

گردشگری مجموع پدیده ها و ارتباطات ناشی از کنش متقابل میان گردشگران، سرمایه، دولت ها و جوامع میزبان، دانشگاه ها و سازمان های غیر دولتی، در فرایند جذب، حمل و نقل، پذیرایی و کنترل گردشگران و دیگر بازدیدکنندگان است (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۹۰: ۱). در زمینه صنعت گردشگری تعاریف متعددی ارائه شده است که در اینجا به مهم ترین آن ها اشاره می کنیم: واژه توریسم (توریسم) معادل فارسی واژه ی "Tourism" در زبان های انگلیسی، فرانسه و آلمانی است که به صورت مصطلح در زبان فارسی به صورت جهانگردی ترجمه شده است. ریشه این واژه از اصطلاح "Tornus" یونانی و لاتین گرفته شده، که یکی از معانی آن گردش کردن و یا گشتن است و با پسوند "ISM" به صورت اسم مصدر توریسم و یا توریسم در آمده است (ارمغان، ۱۳۸۶: ۱). طبق گفته ماتسیون و وال در اوایل دهه ۱۹۸۰، گردشگری عبارت است از: تغییر مکان موقتی افراد به مقاصد خارجی از محل معمول

کار یا اقامتشان، فعالیت‌هایی که در طول اقامت افراد در آن مقاصد انجام می‌گیرد و تسهیلاتی که به منظور برآوردن نیازهای آنان فراهم می‌شود (میسون، ۱۳۸۷: ۶).

توسعه اقتصادی

مک لوب می‌گوید: توسعه اقتصادی عبارت است از کاربرد منابع تولیدی به نحوی که موجب رشد بالقوه مداوم درآمد سرانه در یک جامعه بشود. و نیز اظهار شده که توسعه اقتصادی فرآیندی است که طی آن مبانی علمی و فنی تولید از وضعیت سنتی به وضعیت مدرن متحول می‌شوند (بهاری و فراهانی، ۱۳۹۲).

ژئوتوریسم

ژئوتوریسم از جمله‌ی اشکال جدید توریسم است که بر اساس بعضی اظهار نظرها همزمان با ارایه‌ی مفهوم توریسم پایدار (۱۹۸۷) به وجود آمد. اما تا سال ۱۹۹۷ که جانانان تورتلات آن را تعریف کرد تعریف مشخصی از آن نشده بود (برترام، ۲۰۰۹). بر اساس نظر تورتلات ژئوتوریسم شامل تمام جنبه‌های سفر نه تنها محیط می‌باشد. توریسمی که کاراکترهای جغرافیایی محیط (محیط، تاریخ، زیبایی‌شناختی، فرهنگ و تمدن) یک مکان را افزایش دهد و یا پایدار کند و باعث توسعه و رشد وضع زندگی مردم محلی شود. ژئوتوریسم را می‌توان رهیافتی جدید در ابقای میراث‌های زمین‌شناسی، طبیعی و اکولوژیک دانست که با افزایش علاقه‌ی عمومی نسبت به حفاظت از پدیده‌های محیطی، زمینه‌ساز توسعه‌ی پیشرفت این مناطق را فراهم می‌سازد. علم ژئوتوریسم دلبستگی افراد بومی را به محیط زندگی‌شان بیشتر کرده، اقتصادهای کوچک محلی را فعال و ایده‌های جدیدی را پیش روی افراد بازدید کننده‌ی محلی قرار می‌دهد. بازدیدکنندگان غیر محلی با فرهنگ افراد محلی آشنا شده که این خود عامل مؤثری برای بالا رفتن سطح آگاهی و جذب گردشگران می‌شود. ژئوتوریسم به طور اساسی شامل محیط، فرهنگ، زیبایی‌شناسی، تاریخ و بهبود زندگی اهالی محلی است در حالی که در اکثر تعاریف ارائه شده از اکوتوریسم به طور اساسی اول بر روی طبیعت دوم بر روی آموزش و سوم بر روی پایدارسازی تأکید می‌کند. ژئوتوریسم یک شکل کلی از توریسم پایدار است که خود را با دیگر بخش‌های توریسم پایدار ادغام کرده است مانند توریسم روستائی، توریسم میراث فرهنگی، گردشگری جامعه-محور، گردشگری خیرخواهانه و اکوتوریسم، گرایش به بازدید مناطق بکر طبیعی بدون آسیب زدن که این را از اکوتوریسم وام گرفته است، گرایش به بازدید میراث فرهنگی ممتاز، مقتبس از گردشگری فرهنگی، توجه به رفاه ساکنین محلی، آن هم از اکوتوریسم، گردشگری عمومی روستائی، گردشگری خیرخواهانه و گردشگری جامعه محور. اگر تعریف تورتلات را از ژئوتوریسم بپذیریم، ژئوتوریست‌ها اکوتوریست به‌شمار می‌آیند چرا که به استفاده‌ی مجاز از طبیعت اهمیت می‌دهند. اما نمی‌توان اکوتوریست‌ها را ژئوتوریست دانست مگر آنکه نیازهای مطرح شده در تعریف را برآورده نمایند (قنبری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۱).

پیشینه تحقیق

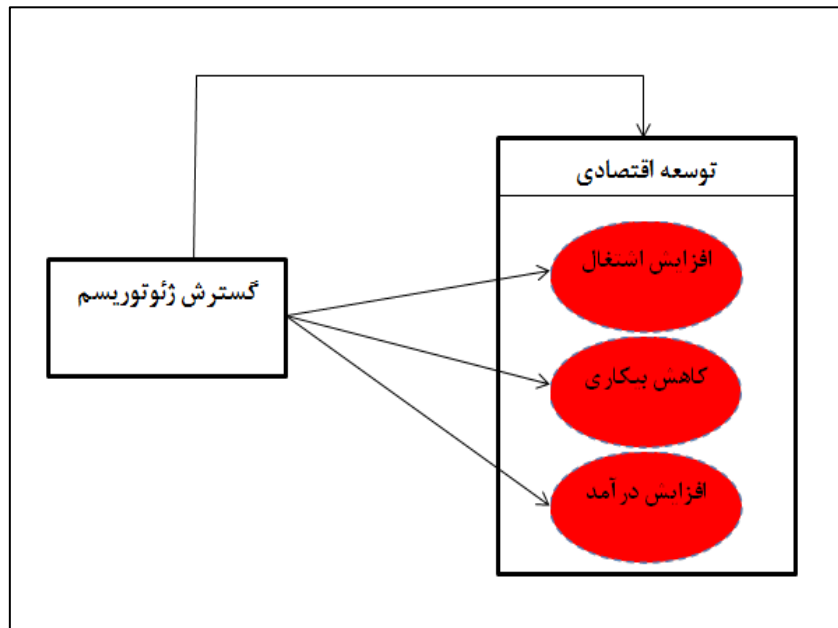
روستایی و همکاران (۱۳۹۱)، در مقاله‌ای تحت عنوان «ارزیابی تطبیقی توانمندی های ژئوتوریستی آبشارهای منطقه مرند و ورزقان به روش ارزش علمی و ارزش افزوده»، توانمندی ژئوتوریستی آبشارهای موجود در شهرستان‌های ورزقان و مرند را با استفاده از روش‌های کمی مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که مهمترین علی‌الرغم امکان بالقوه‌ی ژئوسایت‌های تحت بررسی، عامل در توسعه‌ی ژئوتوریستی ژئوسایت‌های مورد مطالعه توسعه‌ی زیرساخت‌ها و ایجاد امکانات اقامتی می‌باشد. قنبری و همکاران (۱۳۹۱)، در مقاله‌ای تحت عنوان «ارزیابی توانمندی های ژئوتوریستی شهرستان آذرشهر به روش پراولونگ» مکان‌های ژئومورفولوژیکی موجود در شهرستان آذرشهر را با استفاده از روش پراولونگ مورد بررسی قرار دادند. بعد از مطالعه‌ی جنبه‌های جغرافیایی و خصوصیات زمین‌شناسی ژئوسایت‌های موجود به این نتیجه رسیدند که منطقه‌ی اثل میدانی به عنوان منطقه‌ی نمونه‌ی گردشگری با توسعه‌ی زیرساخت‌ها می‌تواند مطرح شود. قنبری و همکاران (۱۳۹۱)، در مقاله‌ای تحت عنوان «ارزیابی توانمندی زمین گردشگری مکان‌های ژئومورفولوژیکی موجود در روستای کندوان»، ارزش اکولوژیکی، زیباشناختی، فرهنگی، ارزش اقتصادی و ارزش علمی ژئوسایت‌های روستای کندوان را مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاصل از بررسی‌ها نشان می‌دهد که ارزش علمی ژئوسایت‌های موجود ارجحیت بالایی نسبت به ارزش افزوده در آنها می‌باشد و این مسأله نشانگر عدم سرمایه‌گذاری‌های جهت یافته در ایجاد زیرساخت‌ها، معرفی پدیده‌های ژئوتوریستی و بی‌توجهی آژانس‌های داخلی برای برگزاری تورها در مناطق نمونه‌ی گردشگری است. همچنین مشخص شد که خانه‌های صخره‌ای از نظر ارزش افزوده و ارزش علمی نسبت به سایر ژئوسایت‌های موجود در ارجحیت بالایی هستند که از زیباشناختی و سطح جذابیت بالای خانه‌های صخره‌ای نشأت می‌گیرد. حجازی و همکاران (۱۳۹۰)، در مقاله‌ای تحت عنوان «تحلیل عوامل مؤثر بر گسترش گردشگری در روستای گنبرف با استفاده از مدل راهبردی SWOT» در این پژوهش جاذبه‌های ژئوتوریستی از اهم نقاط قوت، و عدم وجود زیرساخت‌ها مهمترین مانع در ماتریس SWOT می‌باشد و در صورتی که هماهنگی‌ها بین ابعاد مورد نظر صورت گیرد و دولت نیز از آن حمایت کند راهبردها می‌توانند زمینه توسعه روستا را فراهم ساخته و از مهاجرت روستا - شهری جلوگیری نموده و بهره‌وری اهالی را منتج شود. مطالعه در تحقیقات داخلی در زمینه‌ی ژئوتوریسم نشان می‌دهد که مکان‌های ژئومورفولوژیکی موجود با وجود توانمندی‌های بالقوه‌ی بالا عاری از منابع زیرساختی بوده و با وجود زیباشناختی ژئوسایت‌ها و ارزش علمی بسیار بالای آنها نمی‌توانند پذیرای اقامت شبانه و چند روزه در مکان‌های ژئومورفولوژیکی باشند. ولی این مطالعات امکان شناخت و ایجاد نگرش مردمی را بر منابع زیست‌محیطی فراهم می‌نماید و موجبات حفظ این منابع و تسریع در توسعه‌ی ژئوسایت‌ها را فراهم می‌کند.

روش شناسی تحقیق

روش مورد استفاده در این تحقیق توصیفی و ابزار گردآوری اطلاعات به صورت مطالعات کتابخانه‌ای می‌باشد، لذا از مقالات به روز، کتاب‌های معتبر، اسناد کتابخانه‌ای و منابع معتبر اینترنتی برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده که به تحلیل نقش ژئوتوریسم در توسعه اقتصادی جوامع بومی پرداخته شده است.

مدل مفهومی تحقیق

در پژوهش حاضر، با توجه به سوالات پژوهش، گسترش ژئوتوریسم می‌تواند راهبردی برای توسعه اقتصادی افراد جامعه بومی باشد. با توجه به فرضیات مطرح شده، مدل مفهومی تحقیق را به صورت زیر می‌توان متصور کرد:

یافته‌ها

یکی از گام‌های اساسی در جهت ارتقای توسعه هر کشوری استفاده بهینه از کلیه منابع آن با مدیریت علمی است. روند کنونی توسعه گردشگری در سطح جهان ایجاب می‌کند که از تمامی امکانات و منابع طبیعی در جهت کسب منافع بیشتر استفاده شود و هیچ مانعی در مقابل این بهره اقتصادی قابل توجیه نیست. برای توسعه گردشگری و قرار گرفتن در ردیف قطب‌های منطقه و جهان در مرحله نخست باید نگرش مردم و دولت به این صنعت تغییر یابد و سپس برای تأمین امکانات و زیرساخت‌ها و همچنین پیاده‌سازی یک الگوی موفق گردشگری در کشور گام برداشت. از جمله بخش‌هایی که در عرصه اقتصادی جهان طی سال‌های اخیر از رشد چشمگیر و قابل توجهی برخوردار بوده و پیش‌بینی می‌شود طی دو دهه آینده به پردرآمدترین و تأثیرگذارترین بخش اقتصادی کشورها تبدیل شود، صنعت گردشگری است. بهره‌گیری از این بخش برای دستیابی به توسعه پایدار در هر منطقه، نیازمند طرح و برنامه عملیاتی و اجرایی متکی بر شناخت توان‌های نهفته گردشگری از یک سو و ویژگی‌های گردشگران بهره‌گیرنده از این امکانات از سوی دیگر است (رفیعی دارانی و براتی، ۱۳۹۳: ۱۱۰). امروزه گردشگری فراتر از یک صنعت به مثابه یک پدیده پویای جهانی و اجتماعی دارای پیچیدگی‌های خاص خویش است (حیدری چپانه، ۱۳۸۳: ۲۶). اهمیت سیر و سفر و

گردشگری در تعالی فرهنگی و تفاهم بین المللی سبب شده که مجمع عمومی سازمان ملل متحد، روز ۲۹ سپتامبر (۵ مهر) هر سال را روز جهانی «گردشگری» اعلام کند. لذا جابه جایی و حرکت انسانها، به جز تأثیرات فرهنگی و روحی ثمرات اقتصادی عظیمی به بار می آورد (محلّاتی، ۱۳۸۰: ۱۵). توسعه گردشگری، آثار فراوان در ابعاد اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در کشور برجا می گذارد. ایجاد اشتغال، به جریان انداختن سرمایه های اقتصادی، افزایش درآمدهای خارجی در پی افزایش تقاضای سفر خارجی و به دنبال آن افزایش امنیت در کشور از جمله آثار مثبت گردشگری محسوب می گردد. دریافتی های ارزی حاصل از گردشگری بیشتر از صادرات نفتی، خودرو و تجهیزات ارتباطی است. همچنین گردشگری نقش مهمی در ترغیب سرمایه گذاری در زیرساخت ها، ایجاد درآمد برای دولت و همچنین بخش خصوصی، اشتغال زایی مستقیم و غیر مستقیم داشته است (رفیعی دارانی و براتی، ۱۳۹۳: ۱۱۱). صنعت گردشگری، نقش قابل توجهی در توسعه اقتصادی نواحی مختلف دارد و می تواند تغییرات فرهنگی و اجتماعی مهمی را در مقصد ایجاد کند و از طریق توزیع درآمد، اشتغال زایی و کاهش فقر، باعث توسعه و پیشرفت اجتماعی شود و رفاه و سلامت عمومی را ایجاد کند. این صنعت، تأثیرات چشمگیری بر اقتصاد و مسائل اقتصادی شهرها، نواحی و کشورها از قبیل: اشتغال، منابع انسانی، درآمد سرانه، تجارت بین المللی، تراز پرداخت ها و ... دارد (نصیری هنده خاله و همکاران، ۱۳۹۵: ۷۷). کارشناسان پیش بینی می کنند که در سال ۲۰۲۰ میلادی صنعت گردشگری به عنوان سودآورترین صنعت جهان درخواهد آمد، به طوریکه از آن به عنوان صادرات نامرئی که مرکز اقتصادی آن شهرها هستند نام برده شده است (موحد، ۱۳۸۱: ۳). با توجه به اهمیت و سهم روزافزون بخش گردشگری در اقتصاد نوین، برنامه ریزی در جهت تقویت زیرساخت های گردشگری و ارتقای کیفیت خدمات و امکانات گردشگران، بیش از پیش ضروری می نماید. زیرا اعتقاد بر این است که رضایت گردشگران باعث می شود بازگشت و تداوم مسافرت به مقصد، از یک سو و ترغیب دوستان و آشنایان به دیدار از شهر مقصد موثر واقع شود و به این ترتیب، موجبات تداوم و پایداری گردشگری و رونق اقتصادی در منطقه موردنظر می شود (فنی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۳).

نتیجه گیری

ژئوتوریسم به معنای توریسم جغرافیایی است که به طور ضمنی بر ویژگی های زمین شناسی و ژئومورفولوژیکی به عنوان بستر کلیه فعالیت های انسانی و خصیصه های جغرافیایی تأکید دارد. از این رو رسالت ژئوتوریسم در مقایسه با انواع دیگر توریسم پایدار حفظ کاراکترهای جغرافیایی یک مکان است، به جای تمرکز بر یک بعد خاص از تجربه ی سفر مانند محیط، فرهنگ و... ژئوتوریسم جنبه های گوناگونی از تجربه های یک سفر را شامل می شود. بنابراین ژئوتوریسم علاوه بر معرفی توان های صحیح از یک مکان ژئومورفولوژیکی برای جذب گردشگر، سعی در افزایش دانش توریست داشته و همراهی افراد محلی در فرایند بازدید از مکان های ژئومورفولوژیکی نیز باعث می شود که توریست از بازدید خود رضایت کامل داشته باشد و از طرف دیگر این سفر نهایت فایده را برای بهبود زندگی افراد

محلی داشته باشد و در نهایت محیط به بهترین نحو و بدون هیچ گونه آسیبی مورد استفاده قرار گیرد. و هدف ژئوتوریسم در پایداری کل منطقه و حفظ خصوصیات جغرافیایی از مکانی که مورد بازدید قرار می‌گیرد متجلی می‌شود و منجر به تقویت و افزایش مکان‌های ژئومورفولوژیکی می‌شود که شامل محیط، میراث فرهنگی و رفاه ساکنان آن شده موجبات توسعه پایدار منطقه‌ی نمونه‌ی گردشگری را فراهم می‌سازد. ژئوتوریسم را می‌توان رهیافتی جدید در ابقای میراث‌های زمین‌شناسی، طبیعی و اکولوژیک دانست که با افزایش علاقه‌ی عمومی نسبت به حفاظت از پدیده‌های محیطی، زمینه‌ساز توسعه‌ی پیشرفت این مناطق را فراهم می‌سازد. همچنین به عنوان گذرنامه‌ی توسعه‌ی پایدار برای کشورهای جهان سوم مطرح می‌باشد.

پیشنهادات

۱. زمینه سازی برای اشتغال نیروی انسانی موجود در جوامع محلی و آموزش و تخصیص اعتبارات و تسهیلات به کارآفرینی در بخش گردشگری و ژئوتوریسم.
۲. آموزش جوامع محلی و آگاه نمودن آن‌ها برای پذیرش حضور گردشگران و نیز جلب حمایت آنان با استفاده از راه اندازی کارگروه های آموزشی محلی.
۳. آموزش راهنمایان محلی، تشویق و ترغیب آنان به گذراندن دوره های آموزشی ژئوتوریسم و حضور در کارگروه ها و برنامه های آموزشی، حمایت از حضور آنان در همایش های گردشگری و ژئوتوریسم.
۴. معرفی آثار و جاذبه های طبیعی، زمین شناختی و تاریخی با تولید محتوی (اطلس، کتاب)، تهیه بروشور، کارت پستال و ماکت.
۵. با عنایت به اینکه ژئوتوریسم طیف وسیعی از فعالیت‌های گردشگری را شامل می‌شود لازم است که علاوه بر شناسایی و معرفی توان‌های طبیعی توجهی ویژه نیز به مسایل فرهنگی، آداب و رسوم، تاریخ و ... شود.
۶. لازم است جهت معرفی توان‌های ژئوتوریستی از تمامی شیوه‌های اطلاع رسانی و تبلیغاتی مانند صدا و سیما، اینترنت، مطبوعات، پوستر، کتابچه‌های راهنما و ... استفاده شود.

منابع

- بهارى، جعفر، فراهانى، بنفشه (۱۳۹۲)، نقش صنعت گردشگری در توسعه اقتصادی و پایداری کشور، مجموعه مقالات دومین همایش ملی گردشگری و طبیعت گردی ایران زمین، همدان.
- پاپلی یزدی، محمدحسین، مهدی، سقایی (۱۳۹۰)، گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، چاپ ششم، تهران، سمت.
- پاپلی یزدی، حسین، سقایی، مهدی (۱۳۸۶)، گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، جلد اول، چاپ دوم، تهران، انتشارات سمت.
- میسون، پیتر (۱۳۸۷)، توریسم (اثرات، برنامه ریزی و مدیریت)، ترجمه روزبه میرزایی و پونه ترابیان، چاپ اول، انتشارات ترمه.

- ارمغان، سیمین (۱۳۸۶)، توریسم و نقش آن در جغرافیا، چاپ اول، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلام شهر.
- کاظمی، مهدی (۱۳۸۷)، تحلیل ادراک شهروندان زاهدانی در توسعه گردشگری چابهار، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیا و توسعه، پاییز و زمستان، شماره پیاپی ۱۲، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- جلالی عنصرودی، طاهره (۱۳۸۸)، بررسی و پهنه بندی اقلیم توریستی استان آذربایجان شرقی، پایان نامه کارشناسی ارشد، جغرافیا و اقلیم شناسی، استاد راهنما بهروز ساری صراف، دانشگاه تبریز، دانشکده جغرافیا و برنامه ریزی.
- رمضان زاده لسبوئی، مهدی، حیدری، زهرا، گلین شریف دینی، جواد (۱۳۸۹)، امنیت و توسعه فعالیت های گردشگری در شهرهای ساحلی (مطالعه موردی: سواحل شهر رامسر)، مجموعه چکیده مقاله های همایش ملی امنیت در شهرهای ساحلی، فرماندهی انتظامی استان هرمزگان - دفتر تحقیقات کاربردی.
- کارگر، بهمن (۱۳۸۶)، توسعه شهرنشینی و صنعت گردشگری در ایران (از مفهوم تا راه کار)، جلد اول، چاپ اول، تهران، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
- گی، چاک وای (۱۳۸۶)، جهانگردی در چشم انداز جامع، ترجمه علی پارسایان و سید محمد اعرابی، جلد اول، چاپ چهارم، تهران، دفتر پژوهش های فرهنگی.
- رضوانی، علی اصغر (۱۳۸۲)، جغرافیا و صنعت توریسم، جلد اول، چاپ پنجم، تهران، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- طیبی، سید کامیل، بابکی، روح اله، جباری، امیر (۱۳۸۶)، بررسی رابطه توسعه گردشگری و رشد اقتصادی در ایران (۱۳۳۸-۱۳۸۳)، پژوهش نامه علوم انسانی و اجتماعی (ویژه اقتصاد)، سال هفتم، شماره بیست و ششم، دانشگاه مازندران.
- ابهری، بهروز (۱۳۸۴)، نقش صنعت توریسم بر متغیرهای کلان اقتصادی، مجموعه مقالات همایش ظرفیت های اقتصادی ایران با تأکید بر وضعیت گردشگری ایران در بستر جهانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه.
- پوراحمد، احمد، حسینی، علی، اروجی، حسن، علیزاده، محمد (۱۳۹۲)، الویت سنجش راهبردهای توسعه گردشگری فرهنگی در منطقه الموت قزوین، پژوهش های جغرافیای انسانی، دوره ۴۵، شماره سوم، صص ۱-۱۷.
- کاظمی، مصطفی، پور، سمیرا، سعادت یار، فهیمه سادات، بیطرف، فاطمه (۱۳۹۱)، تأثیر تصویر ذهنی گردشگران بر ارزش ادراک شده از شهرهای ساحلی دریای خزر با تأکید بر نقش واسطه کیفیت عوامل ادراک شده، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال دوم، شماره ششم، صص ۱۹-۳۴.
- سقای مهدی، علیزاده، سیددانا (۱۳۹۲)، امکان سنجی محصول گردشگری روستایی در شهرستان پاوه، فصلنامه فضای جغرافیایی، دوره ۱۳، شماره ۴۱، صص ۱-۲۰.
- دخیلی کهنمویی، جواد (۱۳۸۳)، بررسی راهکارهای توسعه صنعت توریسم در آذربایجان شرقی، پایان نامه کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تبریز.
- اولادی قادیکلایی، جعفر (۱۳۸۸)، مقدمه ای بر طبیعت گردی، تألیف دیوید ای فنل، چاپ دوم، بابلسر، انتشارات دانشگاه مازندران.
- حیدری چپانه، رحیم (۱۳۸۳)، ارزیابی صنعت توریسم در ایران، پایان نامه دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تبریز.

موحد، علی (۱۳۸۱)، بررسی و تحلیل الگوی فضایی توریسم شهری؛ مطالعه‌ی موردی: شهر اصفهان، رساله دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری به راهنمایی حسین شکوهی، دانشکده‌ی علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس. محلاتی، صلاح‌الدین (۱۳۸۰)، درآمدی بر جهانگردی، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی. نصیری هنده خاله، اسماعیل، هادوی، فرامرز، زمانی، مهدی (۱۳۹۵)، شناسایی رابطه بین توسعه صنعت گردشگری و رشد اقتصادی استان زنجان، فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری، سال چهارم، شماره سوم (پیاپی ۱۵)، صص ۷۵-۹۴.

رفیعی دارانی، هادی، براتی، جواد (۱۳۹۳)، نقش صنعت گردشگری در ایجاد اشتغال در استان خراسان رضوی، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری، سال هشتم، شماره بیست و پنجم، صص ۱۰۹-۱۳۴. فنی، زهره، برغمندی، مجتبی، اسکندر پور، مجید، سلیمانی، منصور (۱۳۹۱)، سنجش میزان رضایتمندی گردشگران شهر گرگان، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری، دوره ۷، شماره ۲۰، صص ۳۱-۴۸. حجازی، اسدالله و همکاران (۱۳۹۰)، «تحلیل عوامل موثر بر گردشگری در روستای گنبرف با استفاده از مدل راهبری SWOT»، کنفرانس سلامت، تبریز.

قنبری، ابوالفضل، حجازی، میر اسدالله، قنبری، محمد (۱۳۹۱)، ارزیابی توانمندی زمین گردشگری مکان‌های ژئومورفولوژیکی موجود در روستای کندوان، فصلنامه علمی پژوهشی مسکن و محیط روستا، دوره ۳۲، شماره ۱۴۱، صص ۱۰۹-۱۱۹.

قنبری، ابوالفضل، روستایی، شهرام، قنبری، محمد (۱۳۹۱)، ارزیابی توانمندی‌های ژئوتوریستی شهرستان آذرشهر به روش پرالونگ، فصلنامه علمی پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال ۴، شماره ۴، صص ۳۳-۴۹. روستایی، شهرام، قنبری، محمد، پور ابراهیم، حبیب (۱۳۹۱)، ارزیابی تطبیقی توانمندی‌های ژئوتوریستی آبشارهای منطقه مرند و ورزقان به روش ارزش علمی و ارزش افزوده، فصلنامه گردشگری و چشم انداز آینده، سال ۳، شماره ۴، صص ۵۱-۶۰.

Boley, B.B. (2009), "Geotourism in the crowd of the continent: Developing and testing the Geotourism Study Instrument (GSI)", Thesis of Master, The university of Montana.

Analysis of the role geotourism of in the economic development of host and local communities

Manouchehr Jahanian¹

Member of the faculty of tourism planning department - University of Science and Culture

Abstract

The tourism industry has a significant role in the economic development of different regions and can bring about important cultural and social changes in the destination and through social distribution of income, job creation and poverty reduction, cause social development and prosperity and create public welfare and health. Slowly This industry has significant effects on the economy and economic issues of cities, regions and countries such as: employment, human resources, per capita income, international trade, balance of payments, etc. Geotourism (tourism land) as a subset of the tourism industry, in recent years, has been an important part of tourism activities in the world. Geotourism is a new branch of responsible tourism that emphasizes the use of geological and geomorphological attractions with the aim of preserving the land heritage as well as improving the living standards of host and indigenous communities, preserving cultural values and economic development. In this research, which is based on library and analytical studies, we tried to analyze the role of geotourism in the economic development of indigenous communities. And this research seeks to answer the question of what role does geotourism play in the economic development of the indigenous host community?

Keywords: Tourism, Geotourism, Economic Development.

---

¹. Corresponding author: jahanian@usc.ac.ir